

Muziek is mijn hobby, zowel luisteren als pianospelen en zingen.
Muziek betekent voor mij: ontspanning en veel plezier!

Peter Beekman (57), Trio The Youngstars
Foto: Sylvia van Zanden

Gesprek

Inclusief

‘Moet je integratie zien als ideaal? Met zijn allen zijn we de maatschappij. We moeten het met elkaar doen (...) en daar horen mensen met een verstandelijke handicap bij.’

Integratie en inclusie

Een lastig koppel

‘Integreren is samenwerken en er samen beter van worden, met de ander leren en de ander beter laten spelen of dansen.’

Integratie, we hebben de mond er vol van. Politieke partijen willen ons doen geloven dat zij de juiste weg bewandelen naar een samenleving waarin mensen geïntegreerd en gelijkwaardig zijn. Diezelfde partijen bestrijden vervolgens elkaars definities en strategieën.

Hoe moeilijk de begrippen inclusie en integratie zijn en hoe gevoelig ook, blijkt eveneens bij het rondetafel gesprek over dat thema. Alle deelnemers hebben een notie van inclusie en integratie, maar soms slaat de verwarring toe. Een van de aanwezige experts vat het samen met: ‘Serieus genomen worden.’ Een ander zegt: ‘Overal aan mee mogen doen.’ Dat zijn nogal verschillen in benadering. Van Dale geeft voor beide woorden een betekenis die nauw verwant is. Inclusie betekent: insluiting. Integratie heeft als betekenis: opnemen in een geheel. Hierbij is inclusie volgens dit bekendste woordenboek van de Nederlandse taal het meest ver doorgevoerde samengaan, pas mogelijk na integratie.

Terreinverkenning integratie en inclusie

Aan tafel zitten Moos d’Herripon (regieopleiding van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht), Eric Schulp (hoofd muziekafdeling van het Cultureel Centrum Koorenhuis te Den Haag) en Els Hoonhout (coördinator theaterschool Dario Fo, Ondernemers in de Kunst uit Poeldijk).

Al aan het begin van het gesprek blijkt dat de diversiteit van uitgangspunten de materie ingewikkeld maakt. Een groep dansers, bij wie alles op het fysieke gericht is, heeft er niets aan om de fysieke handicap als uitgangspunt te nemen. Moos ‘d Herripon formuleert dat zo: ‘Ik ga niet uit van de handicap. Ieder krijgt dezelfde benadering als de anderen en ieder moet knokken voor zijn plek.’

Tegelijkertijd zegt ze dat haar ‘statement’ is dat ‘niet iedereen alles kan.’ Deze schijnbare tegenstelling blijft de hele tijd boven het gesprek hangen en dat geeft meteen aan hoe secuur de omgang met mensen met een handicap zal moeten zijn. Dat houdt overigens geen neiging naar betutteling in, een klacht die bij de gesprekspartners soms naar voren komt. Integratie en inclusie lijkt te beginnen bij de aanvaarding dat ‘anders zijn’ een waarde op zich is die niet inge-ruild hoeft te worden voor wat als norm of normaal wordt gezien.

Integratie vergt inspanningen van de maatschappij. Tijdens het gesprek blijkt dat er een gedeeld optimisme is over mogelijkheden op dat vlak. Een groot aantal ideeën wordt genoemd en opvallend is het dat deze ideeën in feite voor de hand liggen.

Je komt daarbij op het terrein van de morele waarden. Acceptatie van anders zijn blijkt aan het begin van de 21e eeuw niet meer zo vanzelfsprekend. Wat te denken van een moeder met een kind met het syndroom van Down die de uiterlijke kenmerken daarvan wilde laten verwijderen, terwijl haar kind de plastische chirurgie niet zag zitten. Het is een voorbeeld van hoe onze waarden en normen verschuiven.

Ook het denken over integratie en inclusie zal zich onder invloed van de omstandigheden en voortschrijdende inzichten ontwikkelen.

Integratie als mogelijkheid

Eric Schulp is er duidelijk over: 'Ik heb een missie: heel Nederland moet aanbod hebben voor mensen met een beperking. Er zijn nu nog muziekscholen waar ze niet terecht kunnen.' Zo geformuleerd is integratie geen doel op zich, maar een 'mogelijkheid tot'. Iedereen moet kunnen deelnemen aan maatschappelijke en culturele activiteiten. Een groot probleem is het laten samen gaan van mensen met een verstandelijke en een fysieke handicap. Deze laatste groep heeft niet meer affectie of binding met verstandelijk gehandicapten dan de valide kunstenaars. Toch werken ze vaak noodgedwongen samen. Dat geeft uiteraard spanning. Zo'n zelfde ongewenste spanning kan ontstaan door een verschillend niveau bij mensen met een verstandelijk beperking. Eric Schulp: 'Wij willen dat het voor onze groep als geheel ook boeiend is.' Moos d'Herripon zegt het op een andere manier, maar haar ideeën sluiten goed bij die van Eric aan. 'Integreren is samenwerken en er samen beter van worden, met de ander leren en de ander beter laten spelen of dansen.'

Voor 'gewone' kunstenaars heeft integratie ook voordelen, al zal niet iedereen dat direct zien of erkennen. Samenwerken met mensen met een beperking stimuleert de creativiteit. Gehandicapte kunstenaars boren een laag aan die anderen vergeten zijn. Bij theater en dans levert het authenticiteit en oorspronkelijkheid in spel en beweging op.

Liever verdieping dan vernieuwing

Integratie vergt inspanningen van de maatschappij. Tijdens het gesprek blijkt dat er een gedeeld optimisme is over mogelijkheden op dat vlak. Een groot aantal ideeën wordt genoemd en opvallend is het dat deze ideeën in feite voor de hand liggen.

Els Hoonhout benadrukt het belang van kleine stapjes en gewoon maar doen in plaats van theoretiseren. 'Het zou goed zijn als je op jeugdtheaterfestivals ook een stuk door verstandelijk of lichamelijk gehandicapten programmeert. Gewoon expres, met het oog op het delen van ervaringen. We hebben twee keer meegedaan met een scholierenfestival in Den Haag. Al die pubers en kinderen zitten te wachten tot onze groep start. Onze spelers komen binnen, gaan de tribune langs en geven iedereen een hand. Met zo'n begin is die dag eigenlijk al geslaagd als het om integratie gaat.'

Het zit hem blijkbaar niet in vernieuwing, maar in het beter benutten en verdiepen van wat al bestaat. Zo zou het een goede zaak zijn wanneer er per regio of stad een gids komt met een overzicht van de mogelijkheden voor kunstenaars/deelnemers met een beperking. Het verlagen van de drempels van instituten voor de kunst voor mogelijke kandidaten en een goede begeleiding zouden dragen bij aan een beter klimaat voor integratie. Het onderscheid tussen kunstenaars/deelnemers met een fysieke handicap en kunstenaars met een verstandelijke beperking moet gemaakt kunnen worden. Beide groepen vragen om een andere benadering en vaak komen 'gemengde groepen' niet tot optimale prestaties. Dat laatste kan wel indien er goed over gesproken is en er een juiste balans ontstaat. Het uitgangspunt moet altijd zijn, dat de groep er als geheel ook iets aan heeft. Als iemand zich voortdurend moet wegcijferen voor anderen, ontstaat frictie. De vraag blijft of er bij zulke heterogene groepen ooit een natuurlijke balans kan ontstaan die aan ieder recht doet.

Naar een open aanpak

Een van de doelen van integratie is het 'terugbrengen' in de maatschappij. Te vaak zijn mensen met een handicap of een beperking uit de maatschappij gehaald. De weg terug is niet eenvoudig. Je zou bijna kunnen zeggen: 'Opgestaan, plaatsje vergaan.'

In het onderwijs is een vergelijkbare beweging te zien. Daar wordt, met alle strubbelingen van dien, geprobeerd de wereld van het 'gewone' kind toegankelijk te maken voor iedereen. Het is onvermijdelijk om grenzen af te bakenen, omdat niet alles kan. Elke keer opnieuw zullen die grenzen bepaald worden en elke keer zal het arbitrair zijn en dus voor discussie vatbaar. Wat kan nog wel, en

Community art
Dario Fo kun je met een gerust hart specialist noemen in community art projecten in de regio Westland en Midden Delftland. Ze maken muziektheaterproducties met tuinders, kassenbouwers, verstandelijk gehandicapten en iedereen die mee wil doen. Ook een theaterschool, kunstactiviteiten in het onderwijs en workshops maken deel uit van het werk. De theatergroep met verstandelijk gehandicapte acteurs bestaat al vijftientig jaar. In 2009 maakte Dario Fo elf opera's in evenzoveel dorpskernen in het Westland. De inhoud van elke opera had met die specifieke dorpskern te maken. Els Hoonhout: 'Moet je integratie zien als ideaal? Met zijn allen zijn we

'In samenwerking met deze doelgroep denken wij nooit in "niet haalbaar of niet mogelijk", maar we zoeken naar manieren die dit wel mogelijk maken. De mogelijkheid is ons uitgangspunt, nooit de beperking.'

de maatschappij. We moeten het met elkaar doen, dus in die zin vind ik niet dat je moet spreken van een ideaal. Wij maken projecten met een afspiegeling van de bevolking in het Westland en daar horen de mensen met een verstandelijke handicap bij. Integratie lukt niet altijd, maar een geslaagd voorbeeld is de laatste opera die we hebben gemaakt met de verstandelijk gehandicapte bewoners van de Nederhof, andere spelers uit het dorp en koren. Dat was voor iedereen een win-win-situatie'

wat kan niet meer? Hoe ver kan de aanpassing gaan, hoe ver móet die gaan? Hoe doorbreek je de eerste barrière bij het publiek? Wanneer de discussie gevoerd wordt met open vizier en met realistische argumenten komen we verder. Zo'n aanpak is nog niet altijd bij de hulpverleners te zien. De stap van patiënt/cliënt naar professioneel kunstenaar is niet alleen voor de betreffende kunstenaar een grote, maar ook voor het bewustzijn van de hulpverleners. Misschien wel net zo'n grote stap als die een moeder zet bij het loslaten van haar kind.

Conclusies

Het is belangrijk uit te gaan van ieders ambitie en mogelijkheden, zoals bij muzikanten, dansers en spelers in het 'gewone' circuit. Volgens Moos lukt de hele discussie vooral uit om na te denken over je doel en de daarbijhorende professionele ambitie: 'Mijn ambitie gaat niet over het feit dat ik mensen met een handicap zo graag in het theater wil hebben, maar mijn ambitie is om het verhaal te vertellen over mensen met een handicap. Over schoonheid, over een doorgedraaide maatschappij, richting schoonheidsideaal, richting perfectie.'

Duidelijk is wel dat er een enorme kloof is tussen instellingen die bijna vanzelfsprekend integreren en inclusie toepassen en instellingen die dat niet doen. Hoe snel deze kloof gedicht gaat worden? In een tijd van financiële onzekerheid is deze vraag nog urgenter geworden. Want, willen we integratie en inclusie werkelijk bereiken, dan moet professionalisering van het kunstenaarsaanbod vergroot worden, bijvoorbeeld door geldelijke steun aan projecten ter bevordering van integratie.

Zoals Els zegt: 'In samenwerking met deze doelgroep denken wij nooit in "niet haalbaar of niet mogelijk", maar we zoeken naar manieren die dit wel mogelijk maken. De mogelijkheid is ons uitgangspunt, nooit de beperking.'

Blijft de vraag over of integratie en inclusie in volledige zin wel mogelijk zijn en zelfs of het streven ernaar gewenst is.

Wij zouden ook wel een keer met artiesten op willen treden op tv, net als de Josti-band.

Anouk Brans (25) / Anouk zingt samen met het orkest 'Nooit Gedacht'

Foto: 'Nooit Gedacht'

De Witte Olifant

THEATER

Podiumkunstopleiding

In de opleiding podiumkunst wordt gewerkt aan het zelfbeeld van de student en aan het ontwikkelen van theaterle vaardigheden. Alle mogelijkheden worden benut om het zelfvertrouwen, zelfbewustzijn (fysiek, emotioneel), presentatie en zelfexpressie positief te stimuleren.

Kunstdiscipline(s) Theater, dans, multidisciplinair

Voor mensen met de volgende beperking(en)

Verstandelijk

Soort aanbod Dagbesteding, kunsteducatie

Soort organisatie Overige

Bijzonderheden

- aantal producties per jaar: 2
- artistiek verantwoordelijke: Efreem Stein/Kristien Sonnevijlle
- onderdeel van: Philadelphia
- boeken is mogelijk

Bezoekadres

Haak 58-101
1353 AE Almere

Postadres

Postbus 50061
1305 AB Almere
036 5215259
dwo@xs4all.nl
www.opleidingdewitteolifant.nl

Contactpersoon Mieke van Dijk en

Mariël Bisschops / Oprichters en docenten

Voorstelling Masque / Foto: Efreem Stein

Muziektheater Expresszo

THEATER

Expresszo biedt laagdrempelige interactieve voorstellingen aan zoals: kindervoorstellingen, voorstellingen (acts) op maat voor bedrijven en scholen en theater-diners

Kunstdiscipline(s) Theater

Voor mensen met de volgende beperking(en)

Verstandelijk

Soort aanbod Dagbesteding

Soort organisatie Theatergezelschap

Bijzonderheden

- aantal producties per jaar: 2
- artistiek verantwoordelijke: Hiepie Hoogeveen/Ankytske Tacoma
- jaar van oprichting: 1995
- onderdeel van: Promens Care
- boeken is mogelijk

Adres

Hoofdvaartsweg 124
9406 XD Assen
06 10948095
a.tacoma@promens-care.nl

Contactpersoon Ankytske Tacoma /

Begeleider muziektheater, muzikagoog

Stichting Dichterbij

THEATER

Teugeltheater

Mensen met en zonder beperkingen gebruiken hun creativiteit om te tonen wat hun kijk op de wereld is. Ze leren zo ook omgaan met emoties.

Kunstdiscipline(s) Muziek, theater, dans, multidisciplinair

Voor mensen met de volgende beperking(en)

Verstandelijk, fysiek

Soort aanbod Dagbesteding

Soort organisatie Theatergezelschap

Bijzonderheden

- onderdeel van: Stichting Dichterbij, Regio Uden/Veghel

Adres

Bedafseweg 22
5406 TM Uden
06 46004827
teugeltheater@dichterbij.nl
www.dichterbij.nl

Contactpersoon Wilma van Eerdt /

Begeleider theater